

Litteratur

Friedrich Geerds: Zur Lehre von der Konkurrenz im Strafrecht. Hansischer Gildenverlag, Joachim Heitmann & Co., Hamburg, 1961. XLVIII + 572 sider. 68 DM.

Wolfgang Naucke: Kant und die psychologische Zwangstheorie Feuerbachs. Hansischer Gildenverlag, Joachim Heitmann & Co., Hamburg, 1962. 94 sider. 11,80 DM.

Universitetet i Kiel har startet en skriftrække med titlen „Kieler rechtswissenschaftliche Abhandlungen“. Begyndelsen blev gjort med udgivelsen af en tiltrædelsesforelæsning af professor *C.-F. Menger*: „Landesrecht vor Bundesgerichten“. I det følgende præsenteres to strafferetlige arbejder der er udsendt som nr. 2 og 3 i serien.

Det første er en omfattende og uhyre grundig studie over problemet konkurrence (sammenstød) i strafferetten. Den er skrevet af dr. *Friedrich Geerds*, en alsidig og produktiv yngre forfatter, tillige en kender af nordisk strafferet som han studerer på originalsprogene.

I lovgivning og teori om konkurrence møder man mangfoldige problemer. I den daglige praksis kendes nogle af de vigtigste. Den som skriver anklageskrifter eller domme skal tage stilling til hvilke anvendelige paragraffer man skal tage med, og hvilke man bør lade udgå fordi der er taget hensyn til dem gennem citat af andre paragraffer. Denne adskillelse af såkaldt sammenstød af straffebud („scheinbare Gesetzeskonkurrenz“) og egentlig konkurrence („wirkliche Konkurrenz“) kan reguleres ved visse generelle synspunkter. Ved siden af disse spiller dog nok i praksis mere opportunistiske hensyn en rolle. Som regel har man jo let ved at finde frem til de paragraffer som rummer den centrale retlige karakteristik, og for straffens fastsættelse er mange af de mere teoretiske sammenstødsproblemer betydningsløse. — I tilfælde af virkelig konkurrence opstår dernæst i praksis spørgsmålet om udmåling af straf for flere ensartede eller forskelligartede forbrydelser. En forgrening af dette spørgsmål foreligger hvor der efter en første dom bliver tale om tillægsstraf i anledning af hidtil upåtalte forhold.

Dr. Geerds' afhandling indledes med indgående historiske og retsammenlignende afsnit, begge baseret på omfattende studier. Men hans to hovedafsnit handler om de to ovennævnte problemer: sammenstød af straffebud og virkelig konkurrence. Endelig føjes hertil ca. 100 sider om kritisk vurdering af gældende tysk ret og forslag de lege ferenda.

De problemer som forf. behandler er naturligvis i væsentlig grad bestemt af tysk rets regler og af de i tilknytning dertil udviklede begreber. Den tyske straffelov sonderer mellem ideal- og realkonkurrence; allerede heraf følger at visse afgrænsningsspørgsmål accentueres. Dernæst gælder der om straf ved realkonkurrence nogle regler som man godt forstår volder besvær og indbyder til kritik. Dommeren skal som

udgangspunkt tage den højeste konkret forskyldte straf; den skal han forhøje for at nå til en „Gesamtstrafe“, som dog maximalt må være summen af de forskyldte enkeltstraffe. Dette kaldes et „asperationsprinzip“; dets mening er at anvise en mellemvej mellem konsekvent kumulation og konsekvent absorption, og heri er der en væsentlig overensstemmelse med dansk ret, med det forbehold at den danske straffelov ikke pålægger dommeren at benytte den nævnte beregningsmåde: der skal skønnes, men skønnet vil naturligvis normalt gå ud fra den groveste forbrydelse (således også den norske straffelov). Det tyske asperationsprincip brydes imidlertid af undtagelser i form af kumulation af straf og særforanstaltninger, af hæfte og anden frihedsstraf, af flere bødestrafte m. v.

Forf.s kritik af hele dette system er indgående og skarpsindig. Den er præget først af et ønske om at undgå principløshed og inkonsekvens, dernæst af en tendens til at lægge vægt på kriminalpolitisk hensigtsmæssighed. Der tages afstand fra sondringen mellem ideal- og realkonkurrence, og udmålingen forankres efter forf.s forslag i det princip at der idømmes een straf og at denne uden nærmere anvisninger vælges indenfor den strengeste ramme, hvis maximum dog fordobles. Der bevares imidlertid nogle næppe helt ubetydelige muligheder for kumulation, bl. a. af forskelligartede retsfølger.

Det er ingen lettilgængelig fremstilling, men den vil hævde en fremtrædende plads i litteraturen om disse konkurrenceproblemer.

En kort og koncentreret skrivemåde er anvendt i *Wolfgang Naucke's* „Kant und die psychologische Zwangstheorie Feuerbachs“, det tredje bind i den ovennævnte serie. For de forholdsvis få som giver sig af med at studere straffeteoriernes historie vil dette være interessant læsning. Man ville umiddelbart tage det for givet at det her drejer sig om forholdet mellem to forfattere som stod på vidt forskellige standpunkter, så forskellige at det væsentligste skel i straffeteoriernes siden oplysningstiden kan drages mellem deres forfatterskaber. Dette er vel også til syvende og sidst Naucke's opfattelse, men hans undersøgelse går ud fra det faktum at den unge Feuerbach med iver studerede Kant, lod sig stærkt påvirke af ham i sine første skrifter og til stadighed bevarede begreber og vendinger som kunne være udtryk for et kantiansk grundlag bag straffetruuselsteorien. I tysk litteratur har nogle da også villet placere Feuerbach i en overgangsposition mellem såkaldte absolutte og relative straffeteorier. I Naucke's afhandling er det søgt påvist hvorledes tilsyneladende ensartede udtryk og begreber hos Kant og Feuerbach må fortolkes forskelligt, således at Feuerbachs straffeteori må siges at være bygget på forestillinger om de øverste retsprincipper, om statsbegrebet, om kategoriske og hypotetiske be-falinger o. s. v. som ikke hører hjemme i Kants filosofi.

Knud Waaben.

Roger Hood: Sentencing in Magistrates' Courts (Library of Criminology vol. 7). Stevens & Sons, London, 1962. 145 sider. 20 s.

Edward Green: Judicial Attitudes in Sentencing (Cambridge Studies in Criminology vol. 15). Macmillan & Co., London, 1961. 149 sider. 25 s.

De to bøger som her skal omtales — én fra hver af de to engelske serier af kriminologiske studier — handler begge om statistiske undersøgelser af strafudmålingsproblemer. Det er dog ikke strafudmåling i snæver forstand men valget af sanktionsart der er hovedemnet.

Roger Hood's bog „Sentencing in Magistrates' Courts“ redegør for en undersøgelse af praxis overfor lovovertrædere over 21 år ved 12 engelske underretter, de fleste beklædte af lægdommere. Man vidste i forvejen at procenten af ubetingede fængselsstraffe i underretternes praxis varierer en del fra den ene domstol til den anden, fra en mindste anvendelse på 8 % til en højeste anvendelse på 47 % i årene 1951—54. Man vidste også lidt mere om disse variationer, men ikke om de overvejende skyldes forskelle i de domfældte personers forudsætninger og kriminalitetens art eller forskelle i domstolens holdning overfor ensartede tilfælde. Dette skulle undersøgelsen belyse. Man valgte 12 underretter i bymæssige områder og benyttede et materiale bestående af domme om formueforbrydelser („dishonesty“, — kriminalitetens beskaffenhed er desværre ikke forklaret nærmere).

Procenten af fængselsstraffe var i to retskredse ca. 50, i to andre omkring 30, i seks retskredse 15—30 og i de to sidste mindre end 15. Det undersøges nu om der var en varierende forekomst af de omstændigheder som kan formodes at tale for en ubetinget straf. I det store og hele er svaret benægtende. Når de domfældte indenfor de forskellige retskredse sammenlignes med hensyn til kriterier som tidligere domfældelse, alder, erhvervsmæssig stilling og stabilitet, forbrydelsens grovhed (udtrykt i et pengebeløb) og antallet af kriminelle forhold, finder man ikke forskelle som kan forklare udsving i fængselsstraffens anvendelse. I de to ydergrupper — med høj og lav procent af fængselsstraffe — er domstolene henholdsvis for strenge og for milde, bedømt på basis af et gennemsnit, d. v. s. af en på totalmaterialet beregnet forventning om antallet af fængselsstraffe overfor tidligere straffede, overfor forbrydelser af ensartet grovhed o. s. v. Ved sammenligning af visse domstole kan forskellen i fængselsprocenterne dog forklares med forskelle med hensyn til de faktorer som undersøges, f. eks. forstraffe, ligesom der for visse retters vedkommende kan konstateres ensartet forekomst af forstraffe bag ensartet anvendelse af fængselsstraf (altså ensartet praxis: „equality of consideration“). Der synes iøvrigt at være forskelle med hensyn til fængselsstraffes *længde* som passer ind i samme mønster som forskellene i fængselsstraffes *antal*.

Tallene tyder altså på at der reageres temmelig forskelligt overfor ensartede tilfælde, og man må spørge hvorfor det er således. Det er

ikke den mindst interessante side ved undersøgelsen at den går ind på nogle forskelle i sociale forhold og domstolenes sammensætning. I korte træk kan det siges at en høj procent af fængselsstraffe synes at have statistisk sammenhæng med relativt gunstige sociale forhold, relativt ringe grad af industrialisering og et relativt stort mellemstands-element i distriktet. Hvor fængsel anvendes hyppigt tilhører dommerne (det drejer sig om lægdommere) overvejende de uddannede og på anden måde bedre stillede klasser, modsat retskredse med lavere fængselsprocent, hvor arbejderklassen var mere talrigt repræsenteret i retten. Der melder sig på dette grundlag en hypotese om forskelle med hensyn til dommernes sociale baggrund, syn på kriminaliteten og følelse af „ansvar“ for beskyttelsen af ejendomsghoder. Det engelske lægdommersystem rummer her helt specielle muligheder for at studere dommerindividualitetens og dommergruppers rolle i retsudøvelsen.

Selvom der er gjort mest ud af fængselsstraffen, foreligger der også tal med hensyn til andre retsfølger. Man må naturligvis vente at procenterne af fængselsstraffe står i et omvendt proportionalt forhold til visse andre retsfølger. Der synes ikke at tegne sig et klart billede med hensyn til betingede domme (herunder probation), hvorimod antallet af bøder står i et tydeligt omvendt forhold til fængselsstraffene. Der peges på interessante forhold vedrørende de faktorer som i de enkelte retskredse kan opfordre dommerne til at gøre en større eller mindre brug af tilsyn, f. eks. dommernes almindelige holdning (forventninger) til fremgangsmåden og deres opfattelse af de tilsynsførendes arbejdsbyrde og kvalifikationer. Bogen afslører en meget ringe brug af sociale undersøgelser forud for dommen.

Det er en interessant og værdifuld undersøgelse. Den forfølger et frugtbart spor i studiet af praktisk kriminalpolitik som den udfolder sig ved domstolene, og den har adresse både til dommere og til forskere, således som det fremhæves i forf.s konklusion og i en indledning af professor *H. Mannheim*. Man kan kritisere at forf. behandler ikke blot kriminalitetsbegrebet men også strafudmålingsfaktorerne meget skematisk. Han arbejder med ret få — men utvivlsomt vigtige — faktorer og har ikke indladt sig på en mere nuanceret og praktisk orienteret drøftelse af dommernes opfattelse af udmålingsgrundlaget, bl. a. i relation til forskellige gerningstyper.

Edward Green's bog „*Judicial Attitudes in Sentencing*“ behandler et amerikansk materiale: 1437 domme afsagt af retten i Philadelphia uden medvirken af nævninge.

De vigtigste retsfølger er ligesom i den engelske undersøgelse fængsel, probation, betinget dom uden tilsyn og bødestraf. For fængselsstraffens vedkommende præges materialet af det særlige forhold at man i Pennsylvania anvender relativt ubestemte straffe, således at dommen angiver et minimum og et maximum, f. eks. 10—20 år eller 10 år—livstid. Dette system fungerer de fleste steder i U.S.A. som en

karikatur af den ubestemte doms idé: individualisering indenfor et større eller mindre spillerum. Maximum sættes så højt at spillerummet ikke får synderlig praktisk betydning; den faktiske afsoningstid må i løsladelsespraxis holdes omkring minimum eller endog under dette; lovens og domstolenes maxima yder ikke individet den retsbeskyttelse som er et af strafudmålingens formål.

Forf. har først foretaget en opgørelse af de straffe som er anvendt ved forskellige forbrydelsestyper. Han opstiller en grovhedsorden, som altså er den der følger af lovgivningens og domstolenes forenede indflydelse på strafniveau'et, idet hensyn tages til de udsving som bevirkes af andre faktorer end forbrydelsens art, antallet af pådømte forhold og af forstraffe. Grovhedsordenen søges forklaret i teoretiske vendinger. Forf. udvikler den opfattelse at straffen stiger fra forbrydelser mod samfundsinteresser eller ubestemte personkredse til forbrydelser mod enkeltpersoner og indenfor de sidste fra forbrydelser uden personlig kontakt til forbrydelser med personlig kontakt mellem gerningsmand og offer, særlig hvor det drejer sig om skadetilføjelse. Drab, legemsbeskadigelse og røveri står øverst på listen, derefter kommer bl. a. voldtægt, bedrageri og indbrud. Det er forf.s konklusion af denne tendens at personlighedens ukrænkelighed er den moralske værdi som står højest for den strafferetlige taxering af forbrydelser. Forf.s grundlag for disse betragtninger er en noget forenklet talmæssig analyse, men der er peget på et væsentligt synspunkt som opfordrer til en efterprøvelse gennem nye undersøgelser, bl. a. af legale strafferammer for statsforbrydelser og af lovmotiver.

De domfældtes køn, alder og race er undersøgt. Det er på forhånd forfatterens opfattelse at disse tre faktorer er „juridisk irrelevante“ med henblik på strafudmålingen. Han slutter af tallene at de heller ikke har påvirket udmålingen (idet forskelle kan forklares med variationer i kriminalitet og forstraffe), og dommerne har for så vidt været uhildede. Dette kan jo være meget godt når det gælder racefaktoren, men hvad med køn og alder? Forf. går ud fra at forskelle i favør af kvinder ville være udslag af „chivalric attitudes“, og forskelle i favør af unge kunne skyldes „paternal sentiments“, — i begge tilfælde skulle forskelle, hvis de forekom, være udslag af en „bias“. Men kan man således gå ud fra at køn og alder ikke er legitime udmålingsfaktorer i U.S.A.? Spørgsmålet kan ikke besvares uden en vis orientering i den herskende kriminalpolitiske opfattelse i U.S.A.

Da hele materialet er fra Philadelphia har forf. ikke kunnet foretage geografiske sammenligninger, men han har konkluderet at der ved sammenligning af de enkelte dommere kan konstateres forskelle i strafniveau'et når det drejer sig om forbrydelser af middel grovhed, medens bedømmelsen synes mere ensartet når det gælder de groveste og de mindst grove strafbare forhold.

Også ved læsningen af Green's bog føler man ulemperne ved en undersøgelsesform som alene er baseret på talmæssig analyse af nogle

få udmålingsfaktorer, herunder en grov klassifikation af gernings-typerne. Måske er denne utilstrækkelighed særlig mærkbar i Green's bog, fordi interessen ikke stimuleres af konklusioner svarende til Hood's påvisning af de geografiske forskelle (dette er naturligvis ikke Green's fejl). Og måske er det særlig jurister der savner noget i fremstillingsformen, fordi de kender strafudmålingens meget mere komplicerede problematik og gerne vil vide mere om variationer bag de mange kolonner af tal. De to undersøgelser indicerer derfor et behov for nye arbejder som er baseret på større interesse for udmålingen som praktisk juridisk problem, altså for yderligere klassifikation af materialet. Dette bør ikke tilsløre det faktum at undersøgelser som disse to udfylder et savn i litteraturen om domstolenes praxis, hvor man som regel har ladet sig nøje med at benytte den officielle kriminalstatistik.

Knud Waaben.

James Hawker's Journal: A Victorian Poacher. Edited and Introduced by *Garth Christian.* Oxford University Press, London, 1961. 114 sider. 12 s. 6 d.

Tony Parker & Robert Allerton: The Courage of His Convictions. Hutchinson, London, 1962. 189 sider. 16 s.

James Hawker var født i 1836 og blev 84 år gammel. De erindringer som nu er udgivet blev nedskrevet da Hawker var omkring de 70. Det er en jævn og oprigtig beretning om forfatterens oplevelser som krybskytte. Han var født i fattige kår og kom tidligt ind på ulovlig jagt og fiskeri, vel af nød og fordi han fandt beskæftigelsen spændende og fuld af oplevelser. Bortset fra et par perioder med militærtjeneste levede han sit liv i små byer, sysselsat med hæderligt og lidet indbringende arbejde og altså med at fange vildt og fisk som det var strafbart at fange. Der var sikkert intet slet i ham. Han var hjælpsom, skød harer og fasaner til dem der sultede eller manglede lidt til huslejen; han blev en agtet mand i sin by, sad i skolerådet, kom ind i politik, blev leder af en cykelklub i 1880, men stadig vidste man om ham at han var krybskytte. Han fik rige velyndere som gav ham jagtret på deres grund, men man forstår at der med denne lovlighed kom til at mangle salt i brødet. Bogen viser ikke sikkert hvor mange bøder Hawker fik, men han har været svær at fange, bl. a. fordi hans tekniske færdighed var meget betydelig og fordi han løb så hurtigt. Han var altså en socialt veltilpasset erhvervs- og vanemæssig lovoertræder, en jævn og lykkelig mand med klogskab på livet og gode meninger om hvordan samfundet og menneskene burde være indrettet. Han var således en modstander af drikkeri, ikke blot fordi det nedsatte jagtevnene og gav jagtbetjentene et unødvendigt plus, men især fordi det ødelagde tilværelsen, ligesom spil og dovenskab.

Vil man have mere ud af bogen end dette — hvilket i og for sig ikke er nødvendigt —, kan man læse den som en illustration til forskellige

teoretiske problemer vedrørende lovovertrædelsens motivation, sociale normer, kulturkonflikt, betingelserne for social status m. v. Her har man en mand som levede sit liv i stadig konflikt med jagt- og fiskerilovene og med grundejerne, uden at blive åbenbart socialt deklasseret. Han og hans milieu har opfattet lovene som uretfærdige, hvad de muligvis var i nogen grad men næppe i deres centrale indhold, eftersom det jo bør kunne accepteres — og i nutiden bliver accepteret — at en grundejer også ejer jagtretten. Hawkers bog er ingen bitter bog, men den afspejler hans opfattelse af en social uret — fattigdom og jagtlovgivning — der ramte ham og mange andre. Dermed indeholder bogen formentlig også uundgåeligt noget af den besmykkelse („rationalisering“) som lovovertrædere ofte udarbejder for at forsvare sig: fattigdom gjorde ham til krybskytte; de rige gør krav på de fasaner som Gud har givet os alle; de rige skaber bitterhed, og så må man hævne sig; mange fine mennesker er også krybskytter men får ikke bøder eller kommer i fængsel. Man må vel regne med at det sportsmæssige element i krybskytteriet har bidraget til at give lovovertrædelsen dens særlige præg, ganske som den engelske offentlighed gennem flere hundrede år havde følt afsky og beundring for de raske landevejsrøvere som optrådte til hest. Hawker må have elsket spændingen ved at jage ulovligt og følelsen af stadig at måtte bruge al sin dygtighed. Desuden har han elsket naturen og dyrenes liv om natten og i de tidlige morgentimer: „Hvor herligt er ikke krybskyttens liv. Og dog er det endnu mere herligt at lære vildtets vaner at kende. Man lærer mere om skaberens værk, for man finder her eksempler givet som det ville være godt for mange af os at efterligne.“

Robert Allerton er et pseudonym under hvilket en engelsk lovovertræder fra vore dage har fortalt sine erindringer. Det er sket i samtaler med en journalist som har vundet hans fortrolighed og fået rigeligt stof til en meget læseværdig bog, der også er oversat til dansk. Robert Allerton voxede op i London i krigsårene under meget ugunstige forhold, kom på opdragelseshjem, rømte, stjal fra tomme huse, kom på opdragelseshjem igen, rømte igen, blev soldat efter krigen, rømte to gange og fik i løbet af 12—14 år en serie af strenge straffe for vold, indbrud og røverier. Han fortæller om hele denne udvikling, og i bogens ræsonnerende del besvarer han en række intelligente spørgsmål om forbrydelsens årsager og meget andet med ligeså intelligente kommentarer. Han er så belæst og så velorienteret i den kriminalistiske litteratur („Folk som Grünhut og Mannheim og Radzinowicz“) at bogen mere bliver en litterær præstation end et menneskeligt dokument, og heri adskiller den sig fra Hawkers bog. Bob har en fin sans for humor, men også den synes at røbe hans læsning: Dylan Thomas, Brendan Behan, Alan Sillitoe. Bob har f. ex. en underfundig måde at omtale embedsmænd og institutioner på. Han kender særdeles godt de officielle udtryk for behandlingsformål og den slags og refererer på en pudsigt udenforstående måde hvorledes man har forsøgt at gøre

ham til objekt for diverse programmer. Han bliver sendt til et „re-mand home“ til observation, et sted „hvor man beholder én i en kortere tid for at bedømme éns muligheder og finde den bedste måde at behandle én på“. Dette hjem var delt i to afdelinger. „Alt var her baseret på konkurrence mellem de to huse, og alt hvad man gjorde forkert kostede éns hus points. Jeg kan ikke sige at denne tanke tiltalte mig, for jeg kunne ikke se hvorfor man pludselig skulle være loyal overfor et hus man aldrig havde hørt om og ikke ønskede at høre til“. Bob kostede sit hus mange points og fik klø for det af kammeraterne. Hans indstilling er derfor ikke typisk, eller rettere, den er typisk for afvigeren. Bob kunne ikke så let socialiseres: „Jeg begyndte at vise tegn på at være tilpasningsvanskelig og tilbagetrukken, for nu at bruge deres terminologi“. Exemplerne viser hvorledes Bob har lært at iagttage sig selv og systemet ud fra bestemte synspunkter. Men trods de forbehold som fremstillingsformen således nødvendiggør, kaster bogen på mange måder et interessant lys over begivenheder og sammenhænge i en sådan kriminel karriere, over spørgsmål som risiko for opdagelse, medfølelse med forbrydelsens ofre, lovovertræderens selv-vurdering og vurdering af andre kriminelle (han afskyr alfonser), opfattelsen af straffedomme og fængsler, hadet til autoriteter etc.

James Hawker skrev i sin bog at han ville vedblive med at være krybskytte til sin død, og det gjorde han også, såvidt man véd. Robert Allerton siger på samme måde at han bliver ved. Han kender ganske vist til en drøm om at gøre det store kup og så trække sig tilbage, men han tror alligevel at han ville blive ved. Det forlyder at denne bog indbragte ham så store beløb og så megen omtale at han nu har levet borgerligt og straffrit i et par år.

Knud Waaben.

Jane Buxton og Margaret Turner: Gate Fever. The Cresset Press. London 1962. 198 s.

To kvinder skildrer i brevform deres fængselstid i Hollowayfængslet i London. De afsonede 6 måneders fængsel for forseelser begået i forbindelse med atomdemonstrationer. Det er en velskrevet skildring med en hvas kritik af forholdene i fængslet. Kritikken gælder hygiejne, lægelig behandling, beskæftigelse og personalets omgangsform. Hvis kritikken er sand, må forholdene i dette fængsel være under rimelig standard.

Det er nærliggende at sammenligne denne bog med Barbro Alvings bog om en måneds ophold i Långholmens kvindeafdeling. Buxton og Turner føler sig personligt dårligt behandlede og trykkede af opholdet, og dette udløser en vis aggressivitet uden forsonende humor. Alvings rolle er mere iagttagerens omend med et stærkt personligt engagement i medinternernes skæbne. Buxton og Turners baggrund er et længere ophold i en atmosfære, der præges af, at visse funktionærer er hårde og udeltagende, og af smålige regler. Alvings baggrund er en

næsten restriktionsløs og af forstående menneskelighed præget atmosfære. Men dommen er ens (og lig med den norske videnskabsmand Galtungs): Fængslet bygger ikke op, men river ned. Man går ikke bedre ud af et fængsel, men værre. Alt det i personligheden, der skal bære i livskampen, svækkes i fængslet.

Det er nyttigt for enhver fængselspraktiker at læse fangers skildringer af fængsler. Det gælder primitive menneskers unuancerede og hadefulde angreb, som det gælder intelligente og kultiverede menneskers forsøg på en objektiv skildring. Det er altid værdifuldt at justere sin egen opfattelse ved læsning af skildringer af dem, der føler fængslet på kroppen. Hvordan virker det, vi foretager os, på dem, det går ud over?

Det er interessant i sammenligningen mellem de nævnte to bøger at konstatere, at restriktionernes tal i sig selv ændrer lidet i det, der er fængslets hovedrisiko: Uselvstændiggørelsen og infantiliseringen af fangen. Den kan også indtræde, hvor man har opgivet omtrent hele det traditionelle restriktionsapparat. (Dette er ikke et forsvar for smålige og ubegrundede restriktioner). Det centrale er at indrette fængslet således, at det i videst muligt omfang giver anledning til beslutning og ansvar hos de hensiddende. Men en realistisk vurdering fører til, at selve frihedsberøvelsen impliciter sætter visse grænser herfor. Samfundet skal beskyttes, og funktionærerne skal have tålelige arbejdsvilkår. Et bidrag til denne problematik yder hverken de engelske eller den svenske dame, og de ved det selv. Men derfor har deres skildringer alligevel værdi.

I den her anmeldte bog mærker man meget lidt til den frihedsberøvede som kønsvæsen. Fængslet er også længslernes land. Her giver fru Alvings kloge iagttagelser meget mere. Selv om dette ikke har været et personligt problem for hende, viser hun en god indfølelse med, hvad dette betyder for hendes medindtrædere.

Ifølge omslaget har den tidligere vicesekretær i The Howard League Elisabeth Howard karakteriseret bogen som „in many ways the best prison memoir I have ever read“. Anmelderen kan ikke afgive et tilsvarende testimonium. Det er nok lidt uretfærdigt at sammenligne den med „Optegnelser fra dødens hus“. Men der savnes i Gate Fever den følelse, der foruden meget andet har gjort Dostojefskis bog til den hidtil uovertrufne skildring af et fængsel: at heller ikke han slog til i den livskamp, der venter fangen efter frihedsberøvelsen. Hverken den skråsikre idealist, den analyserende sociolog eller den journalistiske iagttagere kan, uanset om de selv har spist af fængsels-tallerkenen, få helt fat i den egentlige fængselsoplevelse.

Carl Aude.

Joseph W. Eaton: Stone Walls not a Prison Make. Charles C. Thomas, Springfield, Illinois 1962. 212 s.

Joseph W. Eaton, der er professor i „Social Work Research“ og sociologi ved universitetet i Pittsburgh har påtaget sig at analysere,

hvorledes en planlagt administrativ forandring i et fængselssystem gennemføres. Han har valgt at analysere den californiske fængselsreform, som den har udviklet sig fra 1944 til 1961 d. v. s. fra en meget primitiv form for frihedsberøvelse til et stade, der angives egnet til at danne forbillede.

Hvad reformen egentlig går ud på, får man imidlertid temmelig lidt at vide om. Der lægges fra forfatterens side ikke skjul på, at det californiske fængselsvæsen trods en human og rationel ledelses effektive indsats stadig har meget alvorlige mangler. Der er uhensigtsmæssig anstaltstørrelse og bygningsstruktur og et relativt fåtalligt personale inden for alle personalegrupper. Der er som følge af firedoblingen af fangetallet i den nævnte periode et kraftigt og generende overbelæg og en udbredt arbejdsløshed blandt de indsatte. På denne baggrund og på baggrund af den tidligere inhumane praksis må reformen ses. Dens mest fremtrædende træk har været forskellige former for gruppebehandling. Arbejdet i og med grupper har bevirket, at en meget stor del af personalet er blevet involveret i en virksomhed, der kan karakteriseres som behandling.

Hvorledes lykkes det at foretage en så grundlæggende omstilling? Dette er belyst ved en omfattende enquête blandt de ansatte. Det er resultatet af denne, der er bogens hovedindhold. Den præsenteres i 20 tabeller og 8 grafiske fremstillinger. Anmelderen er gået til disse med en ærlig vilje til forståelse, men det må erkendes, at det har knebet at tage en del af „resultaterne“ alvorligt, f. eks. tabel 13, der er en systematisering af svarene på følgende spørgsmål: Hvis De uventet arvede en sum penge, så De kunne leve behageligt uden at arbejde, hvordan ville De så sandsynligt forholde Dem til deres arbejde? Det viser sig her, at blandt dem, der ville bevare deres arbejde uforandret, er 76 % af fængselspræsterne, men kun 27 % af fængselsbetjentene. Man er under en granskning af eget inderste tilbøjelig til at slutte sig til den sjette del, der svarer, at de ikke aner, hvad de ville gøre.

Interessantere end disse oplysninger, hvis konklusion er, at en meget væsentlig del af personalet er kooperativt omend med motivering af varierende etisk valør, er forfatterens refleksioner over „fængselsreformen“ som socialt og kulturelt fænomen, som „bevægelse“. Han fremdrager den særlige tone, der kommer ind i denne bevægelse, da et væsentligt ledeord bliver det „videnskabelige“. Andre bevægelser har et trosindhold bestemt af en stifters autoritative udtalelser. Fængselsreformen er under en stadig korrektion blandt andet på grund af postulatet om dens videnskabelige fundament. Men forfatteren ser klart, at der er talrige andre bestemmende komponenter. Fængselsreformen finder sted i en social og kulturel ramme, den gennemføres af levende mennesker med deres fortrin og fejl. Den er præget af en trang til selve det at reformere, at eksperimentere med noget nyt, og den vil periodisk stagnere, når de nye ting bliver doktriner og indklamres af et bureaukrati.

Alt dette kan det være godt at reflektere over i en periode, hvor det „mugne gamle og det umodne nye“, for at citere Tegnér, strides om, hvad der skal være retningslinje for fængslernes arbejde. Endnu mere nyttigt ville det være at ofre selve behandlingsaktiviteten og dens virkninger et studium. Forfatteren slår fast, at vor viden herom er uhyre spinkel. Han omtaler den omfattende forskningsindsats, der er i gang inden for det californiske fængselsdepartement. Men om resultaterne af denne fortælles intet. Det er vel også et spørgsmål, hvor meget der kan komme ud af at forske i et fængselssystem, der er præget af så iøjnefaldende mangler som det californiske, hvor grupperådgivningen kan opfattes som et prisværdigt, men i virkeligheden beskedent forsøg på at eliminere nogle af systemets skavanker. Der ville snarere være basis for det i de skandinaviske lande, hvor pionerinstitutioner som Herstedvester og Røxtuna giver visse sammenligningsmuligheder.

Der er vel intet at sige til, at et arbejde med mennesker, som det sker i kriminalanstalter, må ske efter trial and error metoden, men det er galt, hvis der ikke gøres noget forsøg på at justere resultaterne. En del af forklaringen på den mangelfulde eller ganske udeblivende forskningsindsats er vel, at den gruppe, der bedst kender de frihedsberøvede lovovertrædere, nemlig de fængselsfolk, der løser de talrige problemer fra dag til dag, hverken har uddannelsesmæssige forudsætninger eller tid til at beskæftige sig med forskning. Fra dem, der udefra søger at kaste lys over de meget komplicerede problemer, er bidragene ofte af en alt for teoretisk karakter.

Eatons bog indeholder et interessant oplæg og gode enkeltheder, men skønnes af begrænset interesse for en skandinavisk læser. De reformer, der er i gang i de skandinaviske lande, synes ikke at støde på alvorlig modstand fra nogen gruppe i personalet. Reformen skal vel iøvrigt ikke blot mødes med kooperativ vilje og accept, men også med vågen kritisk sans.

Carl Aude.

Institute on Homicide Investigation Techniques, udgivet af Robert A. Wilson. Charles C. Thomas Publisher, Springfield, Illinois, U.S.A. 131 s.

Denne håndbog i efterforskning i drabssager er et compendium af en række forelæsninger for politifolk af forskellige specialister inden for kriminalteknik og retsmedicin. Der behandles uden nærmere sammenhæng eller systematik emner som: fotografiet i retshåndhævelsens tjeneste, identifikation af lig og skeletdele, skudsår og undersøgelser for krudtslam, identifikation af skydevåben, toksikologisk undersøgelse af gift dødsfald og pseudo-traumatiske dødsårsager.

Bogens første kapitel omhandler undersøgelse af gerningssteder og opregner en hel række selvfølgeligheder, som hører til enhver politimands elementære viden. Fremstillingen af faserne i undersøgelsen er springende, tilfældig og uden system; i samme åndedræt som for-

fatteren generelt omtaler søgning efter latente fingeraftryk, opfordrer han til at undersøge køleskabet (som formodes at forefindes i ethvert amerikansk hjem), fordi morderen jo kan have været tørstig og sulten og derfor efterladt fingeraftryk på en flaske eller bidspor i et æble eller et stykke ost. Derefter nævner kan i flæng: undersøgelse af korrespondance, telefonregninger, afskudte patronhylstre, krudtslam på ofrets hænder o. s. v. Hele spørgsmålet om den uhyre vigtige gerningsstedsundersøgelse afgøres på 4 sider!

Et kapitel om mistænkelige dødsfald er en grundig motiveret undersøgelse af det ældgamle coroner-system, der endnu gælder i størstedelen af Texas og mange andre steder i U.S.A., hvor den politisk valgte fredsdommer trods mangel på lægelig viden og forudsætninger skal afgøre, om et dødsfald er naturligt eller skyldes ulykke, selvmord eller forbrydelse.

Bogen, hvis formål ifølge forordet er at bidrage til faglig dygtiggørelse af retshåndhævelsens udøvere, har muligvis en mission blandt politifolk i småbyer og på landet i U.S.A., men politiet i Skandinavien kan næppe lære noget af den.

A. Haslund.

Institute on Criminal Investigation. Charles C. Thomas Publisher, Springfield, Illinois, U.S.A. 1962. 132 s.

Denne lille vejledning i efterforskningslære indeholder en samling foredrag, holdt af forskellige specialister på et politikursus i april 1962 i Dallas, Texas. Foredragene tager sigte på amerikanske retsforhold, og enkelte af dem vedrører rent straffeprocessuelle emner, således at fremstillingen ikke direkte kan overføres på forholdene i de nordiske lande. I deres let tilgængelige og velkrevne form kan de derimod for den interesserede læser være en introduktion til et nærmere studium af disse sider af amerikansk retsliv. Foredragene er samlet og redigeret af Dr. Andrew R. Cecil, som er General Director for Southwestern Law Enforcement Institute.

Lovgivning og domspraksis i U.S.A. med deres stramme processuelle regler for tilvejebringelse og fremlæggelse af bevis bereder kriminalpolitiet og anklagemyndigheden vanskeligheder, som undertiden forekommer urimelige og uforståelige. Et eksempel fra en af forelæserne illustrerer dette: Nogle politifolk, som arbejdede med opklaringen af et mord i Texas, indfandt sig ved den mistænktes bopæl; ofret var blevet dræbt med knivstik, og morderen måtte have fået blodpletter på sig, hvorfor de ønskede at sikre sig hans tøj til laboratorieundersøgelse. Den mistænkte var ikke hjemme, men hans broder, hos hvem han boede, gav politifolkene tilladelse til at foretage ransagning og til at medtage den mistænktes skjorte. Der blev fundet blodstænk på skjorten af samme blodtype som ofrets, men da sagen kom for retten, blev bevisførsel med hensyn til skjorten og blodpletterne afvist af dommeren med den begrundelse, at ransagningen efter amerikansk ret havde været ulovlig, og beviset følgelig var tilvejebragt på

irregulær måde. En så stejl formalisme er heldigvis ukendt i vor procesret med dens frie bevisbedømmelse.

En anden væsentlig faktor, som i U.S.A. favoriserer lovbryderen og hæmmer retshåndhævelsen, er de statslige jurisdiktionsgrænser, de indviklede regler for, hvad der kan forfølges af de federale myndigheder, og hvad der falder inden for staternes egen jurisdiktion, samt kompetenceforholdet mellem lokalt politi, statspoliti og federale myndigheder. Løsenet her er samarbejde mellem de forskellige politikorps og centralisation af politiets efterretningsorganer, men vejen hertil synes lang og må gå gennem bedre uddannelse af politiets folk og en utrættelig indsats for at skabe øget forståelse for samarbejdets betydning. Det er som en støtte til disse bestræbelser, at de af South-western Law Enforcement Institute arrangerede seminarier søger deres berettigelse.

A. Haslund.

Charles Vanstone: A man in plain clothes. John Long Ltd., London, 1961. 188 s.

Ex-detective superintendent Charles Vanstone, der sluttede sin karriere i Londons Metropolitan Police som leder af bedrageriafdelingen, har føjet den foreliggende bog til den allerede betydelige række af memoirebøger fra tidligere Scotland Yard-folk. Han opsummerer mange års erfaringer i kriminalpolitiets tjeneste derhen, at et af de største fortrin, en detektiv kan have, er evnen til at kombinere påfaldende foreteelser med andre tilsyneladende betydningsløse kendsgerninger eller iagttagelser, for derefter, når han eengang er kommet til en slutning, ikke at tvivle på rigtigheden af sin egen bedømmelse. Berømmelse, siger han, er der utvivlsomt at hente i tjenesten, men den kommer i sandhed i meget små doser. Det meste af arbejdet fordrer en fint indarbejdet rutine og en intens færdighed i at behandle og vurdere uendelig små detaljer; detektiven må være metodisk, omhyggelig, analyserende, opfindsom, strengt selvdisciplineret og fremfor alt opfyldt af begejstring for sin gerning.

Forf. levede op til rigtigheden af sin egen teori om aldrig at tvivle på sin intuition, da han engang i de unge år en mørk nat skred til anholdelse af en flot, minkklædt dame, som han havde iagttaget gå ind i en fashionabel ejendom for nogle minutter senere atter at komme ud derfra. Den anholdte opgav at være Lady Barbara — — —, et velkendt familienavn, og truede ham med skandalisering og erstatningssøgsmål for at have antastet hende. Han lod sig dog ikke bluffe, trods en tilkaldt kollegas betænkeligheder, og ved ransagningen af damen efter indbringelse til stationen fandt man da også både stjalne juveler og et sammenfoldeligt brækjern; „Lady Barbara“ havde en lang række indbrud i lejligheder i fornemme kvarterer på sin samvittighed.

Vanstone er tilhænger af dødsstraf for drab, særlig ud fra den overbevisning, at forbryderne derved afholdes fra at være bevæbnede og at skyde på politiets folk.

Forf. er ikke nogen stor fortæller eller stilist, og visse klicheer undgår han ikke, men man er fri for rapportstilen. Han beskriver troværdigt og uden at stille sig selv i positur de mere eller mindre celebre sager, han har været med til at behandle, — særlig en række interessante bedrageri- og korruptionssager, som afspejler efterkrigstidens økonomiske forhold i Storbritannien og de vanskeligheder, som politiet og anklagemyndigheden havde at kæmpe imod på grund af manglende eller inadækvate lovbestemmelser på de samfundsmæssige områder, hvor den kommercielt betonedede kriminalitet kunne finde rige udfoldelsesmuligheder.

A. Haslund.

John M. MacDonald: The Murderer and his Victim. Charles C. Thomas, Springfield, 1961.

Denne bog er en lille encyklopædi i mord. Morderen og offeret er beskrevet sociologisk, psykologisk, psykiatrisk m. v.

Forfatteren gør rede for de store forskelle i drabshyppighed og for resultaterne af en række sociologiske undersøgelser i øvrigt.

Forfatteren gennemgår en række morderes livsforløb og skildrer bl. a., hvordan den reagerer på en bestemt lystmorders uhyggelige handlinger med „kynisk-syge“ vittigheder i vers og ordsprog fra den fjernere boende befolkning. Vi forsvarer os undertiden mod dystre, angstprovokerende begivenheder med flinthård humor.

Derpå følger en serie af antydningssvise beskrivelser af nazisternes folkedrab, chicogangsternes metoder, ritualmordene i Basutoland, politiske drab og kannibalisme.

Et betydningsfuldt kapitel drejer sig om ofrene. Visse situationer synes erfaringsmæssigt mere „inviterende“ for mordere end andre. Det „normale“ menneske vil undgå disse situationer. Det påfaldende er, at mange ofre ligesom har udsat sig for situationer, der medførte deres død, men det er vel ofte ubevidste behov for selvbeskadigelse. Det gælder f. eks. depressive eller masochistiske ofre.

Den mordets psykologi, man møder i bogen, er nok så analytisk præget omend ikke begrænset hertil. Den af Freud fremførte teori om vort medfødte aggressive driftsberedskab diskuteres, og Dollards teori om aggression som følge af frustration omtales ligeledes.

Aggressioner i forbindelse med særlige indre konflikter gennemgås ret omhyggeligt, og også visse stereotype aggressive vanedannelser fremhæves, men gruppe-dynamikken mangler. Man får ikke et vide om den enkeltes afhængighed af gruppen og om gruppernes indbyrdes relationer, og hvad deraf kan flyde af aggressioner. Man savner et social-psykologisk synspunkt.

Den situation, morderen umiddelbart synes at have været i, og morderens egne forklaringer er ikke uden videre tilstrækkelig til at af-dække den egentlige begrundelse for morderens handling. Det er ikke kun, fordi morderen ønsker at føre andre bag lyset, han vil ofte selv være afskåret fra at forstå de dybere bevæggrunde til sin handling. Han giver sig selv en forklaring, der enten retfærdiggør hand-

lingen så nogenlunde for ham eller gør den blot forståelig, han rationaliserer, fordi selve det at være drevet af noget i sig, man ikke forstår og har ringe kontrol over, virker ydmygende og ængstende.

De særlige vanskeligheder, der er forbundet med den psykiatriske observation, skildres nøje.

Efter gennemgang af en lang række verdensbergtede mordere, deres livshistorie i korte træk og mordet eller mordene, de har forøvet, fortælles om forholdet mellem mord og særlige sindssygelige og massivt karakterafvigende tilstande.

Et værdifuldt kapitel drejer sig om de kriminelles ansvarlighed. Forfatteren citerer den kendte psykoanalytiker Alexander, der bl. a. skriver: „... nogle forbrydere begår deres kriminalitet, fordi de har stor skyldbevidsthed og ønsker at blive straffet. Overfor disse kriminelle virker straffen ikke præventivt, men tværtimod opmuntrende til at bryde loven igen... Det ville imidlertid være fejlagtigt at drage den konklusion, at sådanne personer ikke skulle gøres ansvarlige for deres handlinger. Det antyder kun, at forskellige typer af kriminelle har forskellige dispositioner og derfor må behandles individuelt i overensstemmelse med deres særlige personlighed. Nogle kriminelle reagerer gunstigt over for straf, andre kræver længerevarig særlig behandling, og endelig er der nogle overfor hvilke man endnu ikke kender andet end permanent indespærring og adskillelse fra samfundet. Det fundamentale princip — hvilken praktisk disposition man end foretager — må være, at enhver person må holdes ansvarlig for konsekvenserne af sine handlinger“.

I et kapitel om dødsstraffen omtaler forfatteren den mangel på generalpræventiv virkning, dødsstraffen har overfor grovere kriminalitet, herunder drab. Det er værd at citere „The Royal Commission on Capital Punishment“, (1949—1953), der efter at have studeret statistikken fra mange lande konkluderer, „at der ikke forefindes noget klart bevis på, at ophævelsen af dødsstraf har ført til forøget drabshyppighed, eller at genindførelse af dødsstraf har ført til formindsket drabshyppighed. Man kunne således afskaffe dødsstraffen uden derved at udsætte folks liv og ejendele for forøget risiko og uden at forringe samfundsforholdene“.

De faktorer, der kan bevirke formindsket risiko for drab, opregnes. Den atmosfære, hvori børn opdrages, kan være af en sådan art, at den hjælper børnene til senere i livet at få tilstrækkelig kontrol over deres medfødte aggressive impulser. Samfundet kan bl. a. befordre, at forældre får vilkår, der muliggør en sådan opdragelsesform. Denne faktor kræver lang tids udvikling. Af faktorer, der kan iværksættes hurtigere, nævnes begrænsninger i spiritus og våbensalg m. m.

Den potentionelle drabsmand er det næsten håbløst at finde. Man ved, at en hel del mordere er tidligere voldskriminelle, man ved også om andre karakteristika hos mordere, men kun når disse karakteristika viser sig hos folk, der er kommet i institution, psykiatrisk hospital, fængsel eller lign., kan man gøre noget ved dem. I den forbin-

delse nævnes, at fængsler, som man kender dem verden over, i alt for ringe grad tilgodeser behovet for særbehandling af sværtkriminelle. En barnepigeagtig social situation i en atmosfære af kæft, trit og retning, som den forefindes i de fleste fængsler verden over, ned-sætter ikke konfliktfyldte voldskriminelles risiko for at blive mordere. Enkelte undtagelser fra de almindelige anstaltsmiljøer nævnes, herunder bl. a. vor hjemlige forvaring i Herstedvester, der til gengæld fremhæves for sine særlige behandlingsintentioner.

Et afsluttende kapitel behandler mordet, som det optræder i skønlitteraturen. Det er skrevet af *Stuart Boyd*, professor i psykologi i New Mexico. Han fortæller om forskellige kategorier af kriminalromaner eller romaner, hvori mord indgår. Han mener, at der bl. a. er en overproduktion af, hvad han kalder „intellektuelle puslespil omkring løsningen af en mordgåde“. Her drejer det sig om at finde frem til morderen, men selve mordets dystre karakter tåges bort. Disse romaner er oftest stilistisk elegante, men i deres hele behandling af emnet ganske urealistiske. En anden kategori består af skildringer, der for så vidt er ærlige overfor det rå ved drabet, men hvor resten af bogen ikke appellerer særligt til noget perspektiv eller intelligens. De mangler stil, smag, rytme og forstand. Forfatteren Mickey Spillane anføres som eksempel på dette, og Boyd skriver om Spillane: „Han ved ikke, at ikke kun „det onde“ er komplekst og dynamisk, men også „det gode“.“

Efter at have citeret og gennemgået nogle rædselsromaner, hvor de utroligste ting finder sted, gør forfatteren opmærksom på, at det er nødvendigt at skrive en roman sådan, at læserne finder den sandsynlig. Virkeligheden er det utroligste, indtil vi har fået den dokumenteret. Sådan fungerer vores selvbeskyttelsesmekanismer ofte, vi benægter det, der provokerer for megen angst. Derfor må en roman skrives sådan, mener Boyd, at læseren kan sige til sig selv: „Dette kunne være sket“.

Med Theodor Reik betoner Boyd, at „a thought-murder a day, keeps the doctor away“. Det er ikke mentalhygiejnisk heldigt, hvis vi ophober vores aggressivitet for meget. „All men are murderers at heart“, hvilket ikke betyder, at vi alle er potentionelle mordere, men at det ikke er ved de aggressive tilbøjeligheder, vi adskiller os fra morderne, men ved administrationen af aggressiviteten. Det er hverken godt at ophobe eller at give fuldstændig frit løb. Mellemsvejens administration er et af tegnene på den „sunde“ personlighed.

Der mangler en helhedsbetragtning over det store materiale. Det er lettere sagt end gjort, og man kan vel ikke bebrejde forfatteren, at han ikke har udført, hvad han måske ikke har sat sig for, men bogen kan virke lidt kalejdoskopisk. Det ville have været værdifuldt at se f. eks. de sociologiske statistiske data kædet sammen med de psykologiske tolkninger.

Per Rindom.